

quod naturam relinquit aptam ad ipsa inferiora : sicut enim per aptitudinem virtualiter est in illis, ita virtualiter comparatur ad illa ; ergo etc. Et in sententia eorum, qui censent iudicium solum consistere in respicientia duorum extremorum, seu conceptuum, manifeste sequitur istam comparationem fieri per actum iudicii, quia ista comparatio sine respicientia extremorum non est. Sed hoc fundamentum est omnino falsum, quia etiam ante omne iudicium potest aliquid relative concipi, sicut per simplicem apprehensionem cognoscimus relationes, et definimus illas.

Respondetur ad principale argumentum, quod est totum fundamentum Martini, solutione superius data, quaest. praec. art. v : quod universale respicit sua inferiora non per inclusionem formaliter, sed potius supponendo exclusionem et abstractionem ab illis ; unde, licet inferiora in re non constituantur nisi includendo naturam superiorem, formaliter tamen in ratione inferioris non constituuntur per inclusionem, sed per subjectionem ad naturam superiorem, supponendo tamen quod in re illam includant. Unde sicut superius, licet identificetur cum inferiori, cognoscitur in ratione superioris sine illo, ita inferius, licet includat, et identificetur cum superiori, respicitur tamen a superiori non per inclusionem in illo, sed per subjectionem ad illud. Unde in conceptu inferioris, quatenus terminat respectum superioris, non explicatur inclusio inferioris, licet illam habeat in re, sed solum inferioritas et subiectio.

Quod si instes : Ergo non potest dari formaliter intentio generis sine intentione speciei, nec species sine intentione individui, cum haec sint correlativa, et ita respectus generis stare non potest sine suo termino formali, quod

est species, nec species sine individuo, quod est terminus speciei.

Resp. : Probare argumentum quod non potest dari intentio generis formaliter sine specie cognita ut subijcibili, et similiter species sine individuo ut subijcibili, sic enim induunt rationem termini formalis relationum generis et speciei : potest tamen dari intentio generis sine hoc quod cognoscatur intentio speciei ut praedicabilis, et species quin cognoscatur intentio individui ut praedicabilis de uno tantum.

Ad confirm. Resp. : Quod aptitudo dupliciter potest considerari, vel negative, vel positive. Negative, est sola non repugnantia ad essendum in pluribus ; et ista non cognoscitur actu comparativo, sed ipso actu absoluto abstractionis consequitur. Positive, dicit ordinem ad ea, ad quae habet aptitudinem ; et iste ordo, seu relatio formaliter non invenitur, nisi quando ipsa aptitudo concipitur cum aliqua comparatione et ordine ad suum terminum. Quare actus comparativus constituens formaliter universale non est ille, quo actu attribuitur multis, sed quo concipitur aptum ad essendum in multis, non aptitudine sumpta pro sola capacitate, seu non repugnantia, quae est aliquid absolutum, sed sumpta pro aptitudine ordinata et respiciente positive ipsa plura. Ad hoc autem non est necesse quod ipsa relatio cognoscatur quasi in actu signato, et tantquam res cognita ut quod, sed sufficit quod actu cognoscatur aliquod extremum ut comparatum ad aliud, et ad instar relativi, sic enim in ipso exercitio comparatio ipsa et relatio cognoscitur.

Ultimo potest objici, ad probandum quod abstractio non reddat naturam universalem metaphysice et fundamentaliter : Quia per illam abstractionem solum cognoscitur natura secundum id quod ei convenit

in sua essentia, remotis individuis ; ergo non fit natura universalis, sed solum ponitur in statu solitudinis, seu secundum se. Item : Natura ab intellectu non cognoscitur nisi ut abstracta ab individuis, in sententia D. Thomae ; ergo ipsa praecisio non potest dare universalitatem, quia haec convenit naturae ut cognita, et consequenter ut praecisae ; ergo prius datur praecisio, seu cognitio naturae, quam universalitas. Ac denique : Quia universalitas est relatio secundum esse, ergo solum habetur per actum, quo apprehenditur ipse ordo et relatio, actus autem abstractionis est actus absolutus, non comparans, neque ordinans unum ad aliud.

Respond. : Haec omnia probare quod universalitas pro relatione formaliter non habetur nisi per actum comparativum ; tamen fundamentum ejus, quod est unitas praecisionis et aptitudo, habetur hoc ipso quod natura cognoscitur ut praecisa per modum unius ; neque hoc supponit naturam cognitam, sed ipsamet praecisio cognitam reddit. Quod si non cognoscatur per modum unius, non loquimur in isto casu, neque in ista praecisione, quia talis cognitio non solum abstrahit ab individuis, sed etiam ab omni modo unitatis, et relinquit naturam in statu pura solitudinis et secundum se ; sed abstractio quae cognoscit naturam per modum unius, illa facit universale metaphysicum. Et fortasse non est possibile concipere naturam ita quod ex modo intelligendi nec unitatem habeat, nec pluralitatem, licet secundum se ex parte rei cognita nec una sit, nec plures, quantum est ex vi essentialium praedicatorum. Quidquid tamen sit de hoc, saltem ille actus, qui abstractivè concipit naturam per modum unius, unitatem praebet ipsi naturae ex modo cognoscendi ; et

tamen ille actus non est comparativus, sed absolutus, quia nondum respicit inferiora per modum termini ad quem comparatur, sed ut terminum a quo separatur.

QUAESTIO V.

DE ACTU UNIVERSALIS, QUID EST
PRÆDICARI DE MULTIS.

ARTICULUS I.

Quid sit in natura universali esse in multis et praedicari de multis.

Supponit haec difficultas naturam, dum praedicatur actu de multis, adhuc esse universalem, saltem metaphysice ; quia, si universalitas per praedicationem amittitur, non habet locum quaestio, qua inquirimus quid in ipso universali sit praedicari et esse in multis. Et quidem aliqui de hoc dubitaverunt, existimantes hoc ipso quod actu praedicatur universale de multis, extraneari relationem universalis a natura. Quod Scotus, quaest. ix, in Porphyro, attribuunt Cornibus, quaest. vi Univers. n. iv. Tum quia natura non praedicatur ut indifferens et indeterminata, sed ut applicata isti individuo, de quo praedicatur, et ut unum cum illo, alioquin vere non praedicaretur ; ergo non manet universalis, quia remota indifferentia tota universalitas ruit. Tum etiam quia natura non habet universalitatem nisi in suppositione simpliciter : nam quando dicitur : Homo est species, homo est universalis, ly homo supponit simpliciter, ita quod non descendit ad supposita sub formalitate speciei, et universalis ; sed quando actu praedicatur de individuis non habet suppositionem simplicem, sed personalem, verificatur enim de personis et individuis ; ergo

in actuali prædicatione non habet universalitatem.

Nihilominus oppositum, ut dixi, supponendum est. Proprium est enim naturæ universalis esse prædicabilem de multis; ergo ipsa prædicatio de multis non repugnat universali; ergo quando prædicatur, ipsa prædicatio universalitatem non tollit. Nec dici potest universalitatem destrui per prædicationem, licet ipsa prædicabilis sit; sicut quantitas decem palmorum est divisibilis in decem palmos, et tamen, si actu dividatur, non manet amplius divisibilis in illos. Hoc, inquam, dici nequit, quia aliud est quantitatem actu divisam in facto esse non posse amplius dividi in illas partes, aliud ipsum actum dividendi tollere divisibilitatem. Hoc secundum est falsum: divisio enim super divisibilitatem cadit, illique non repugnat, licet facta divisione illam divisibilitatem destruat; sicut corruptio actualis non repugnat corruptibili, sed convenit illi, posita autem corruptione in facto esse, jam non est corruptibile, sed corruptum. Sic prædicatio de multis convenit prædicabili, sed facta prædicatione et contracta natura ad individua jam non est divisibilis, seu prædicabilis de multis, sed plurificata in illis. Itaque in hac prædicatione: Petrus est homo, *ly homo* manet universalis, quia non supponit suppositionem singularem, sed communi, alias esset sensus: Petrus est hic homo, et sic nunquam prædicaretur de Petro aliquid, quod est ipsi commune cum Paulo in natura. Universalitas autem pro secunda intentione non est necesse quod in actuali prædicatione consideretur, et sic actu non manet.

Ad opposita fundamenta dicitur. Ad primum: Quod natura, quando prædicatur, intrinsece universalis est et indifferens; extrinsece autem applicatur individuo determinato.

Nam quando dico: Petrus est homo, *ly homo* non amittit universalitatem: quia ut eam amitteret necessarium erat conceptum communem mutari in singularem; unde non corrupto illo conceptu communi, intrinsece non redditur singularis, licet extrinsece applicetur subjecto singulari, formando illam propositionem: Petrus est homo.

Ad secundum: Dicitur quod terminus, etiam in suppositione personali, retinet universalitatem quia, quamdiu intrinseca representatio naturæ universalis non tollitur, universalitas metaphysica manet, licet quia fit applicatio et prædicatio naturæ representatæ, non autem quoad secundam intentionem universalitatis, suppositio non est simplex, quæ tunc solum datur, quando prædicatur de ipsa re aliqua secunda intentio, quæ non potest inferioribus ipsis communicari et convenire, sicut dictum est in Summulis, in cap. de suppositione.

His suppositis inquiritur: Quid sit naturam esse in multis? An sit ipsamet relatio universalitatis ad multa, vel aptitudo ad existendum in illis, vel contractio ad ipsa inferiora?

Respond.: Aliquos existimare naturam esse in multis non esse aliud, quam includi in illis, quæ inclusio præcisionem requirit ab ipsis differentiis: ut enim aliquid includatur in aliquo, oportet quod concepiatur ut distinctum ab illo, saltem per rationem, nihil enim in seipso includitur; habet tamen identificationem cum ipso toto quod est inferius, solum enim a differentiis ejus, non ab ipso præscindit, et sic ista inclusio relatio est ad inferiora, in quibus includitur. Ita Martinez, disp. I in Porph., q. II.

NHILOMINUS DICENDUM EST: Quod naturam esse in multis non consistit in ipsa relatione universalis ad multa, nec in ista inclusionem, quam

sententia relata requirit ad talem relationem. Sed esse in multis, si sumatur potentialiter, pertinet ad ipsam aptitudinem, qua natura redditur potens ut sit in multis per identificationem et multiplicationem in illis. Si autem sumatur actualiter, hoc quod est actu esse in multis non est relatio universalis ad inferiora, sed identificatio et contractio ad illa, non abstractio positiva, ut ponit illa, sententia. — Ratio conclusionis sumitur ex dictis in præced. quæst. Quia potentia ad essendum in multis antecedit ipsum actuale esse, seu actualiter convenire multis, sicut potentia præcedit suum actum; ista autem potentia ad essendum in multis nihil aliud est quam aptitudo ipsius universalis ad essendum in multis, ut sæpe dictum est. Non autem dicitur actu esse in multis per ipsam relationem universalitatis, quia relatio ista est respectus ipsius aptitudinis, quatenus natura communis positive per modum potentie respicit inferiora, in quibus esse potest. Non ergo relatio ista reducit ipsam potentiam, seu aptitudinem in actum existendi, et consequenter non est actus talis aptitudinis, sed respectus ipse, quo talis aptitudo respicit ea, in quibus esse potest. Esse autem in multis est reductio talis aptitudinis, seu potentie in actum, et quando fit talis reductio dissolvitur illa aptitudo, quia, dissolvitur abstractio per contractionem, respectus autem aptitudinis manet cum ipsa aptitudine et abstractione, non eam dissolvit.

Restat ergo quod esse in multis eo modo sit explicandum, quo ipsa potentia ad essendum in multis; sicut enim universale dicitur potens, seu aptum esse in multis, quia habet non repugnantiam ut identificetur cum multis, in quibus multiplicatur, sic dicitur esse actu in multis quando ista potentia, seu aptitu-

do reducitur in actum: unde si erat aptitudo ad essendum in multis per identificationem, seu multiplicationem essentialem, vel accidentalem, ipsa identificatio multiplicata in multis est actu esse in illis. Et si hanc identificationem vocamus inclusionem, ita fit inclusio quod non consistat formaliter in abstractione etiam positiva, sed in contractione et conjunctione; quomodo enim formalis ratio inclusionis erit præcisio ab his, in quibus includitur?

Et si quæras: quomodo differat talis contractio, seu inclusio, sive esse in multis, ab hoc quod est prædicari de multis?

Respond.: Quod esse in multis explicatur per identificationem cum multis, qualis fieri potest etiam per simplicem representationem, qua natura intelligitur identificari et esse in inferiori, cui convenit; prædicatio autem fit per applicationem unius ad alterum in secunda operatione componente et prædicante, ut sequent. art. dicitur. Unde ista prædicabilitas se habet ut passio universalitatis: ex eo enim quod universale est in multis per identificationem, sequitur quod possit de illis vere prædicari.

Ad fundamentum oppositæ sententiæ sæpius responsum est: Inclusionem superioris in inferiori requiri quidem ad constitutionem ipsius inferioris in se, eujus natura et quidditas prædicata superiora includit. Cæterum hæc inclusio non fit per præcisionem positivam, sed per contractionem; contractio enim non est ejusdem ad se ipsum, sed ad aliud, seu per aliud saltem ratione distinctum. Inferiora autem, quæ a superiori respiciuntur, includunt quidem jure ipsum superius, sed non sunt inferiora quatenus includentia, sed quatenus subjecta et minor.

ARTICULUS II.

Quid sit prædicatio et quid ad ejus verificationem requiratur.

Quatuor in hoc articulo notanda sunt. Primum: Quid sit prædicatio formaliter sumpta et fundamentaliter. Secundum: Quid requiratur ad verificationem prædicationis. Tertium: Quomodo prædicatum superius debet esse totum respectu inferioris, ut de illo prædicetur. Quartum: Quotuplex sit prædicatio.

Circa primum, notandum est quod prædicatio pertinet ad secundam operationem, in qua enunciatum unum de alio; et sic prædicatio est attributio unius ad alterum, negando vel affirmando. Unde dicit S. Thomas, iv cap. de Ente et essent., in fine: « Quod prædicatio est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis et dividendis, habens tamen fundamentum in re ipsam unitatem eorum, quorum unum dicitur de alio. » Ubi explicat et formalem rationem prædicationis, quæ est ipsa attributio, seu conjunctio extremorum per modum attributionis, conjunctio autem relatio est. Fundamentum autem hujus relationis, seu attributionis est identitas, seu convenientia extremorum, si prædicatio sit affirmativa, vel inconvenientia, si sit negativa. Quod uberius explicat D. Thomas, i part., quest. 1, art. xii, ubi ostendit « quod in qualibet propositione affirmativa requiritur quod subjectum et prædicatum significant id, quod aliquo modo est idem secundum rem, et diversum secundum rationem, quod patet tam in prædicationibus accidentalibus, quam substantialibus, sicut cum dico: Homo est albus, constat quod sunt idem subjecto, sed differunt secundum rationem, quia alia est ratio albi, alia hominis. Et

similiter cum dico: Homo est animal, id ipsum quod est homo vere est animal, unde prædicatum et subjectum sunt idem supposito, sed diversum ratione. » Quare identitatem extremorum significat intellectus per ipsam compositionem et copulam, diversitatem vero per distinctos conceptus prædicati et subjecti. Et eadem doctrina sumitur ex i Perihern., lect. iii. Et sic constat quid sit prædicatio, et in quo fundetur. Quomodo vero differat identitas extremorum, et connexio intrinseca vel extrinseca, infra circa quartum notabile dicitur.

Circa secundum: Verificatio prædicationis ita fundatur in identitate et convenientia extremorum, quod non solum debet illa attendi ex parte rei significata, sed etiam ex parte modi significandi, quia intellectus, cum natus sit divisa componere et unita dividere, solet unam et eandem rem tali modo aliquando apprehendere et significare, ut ex ipso modo significandi non sit alteri applicabilis et unibilis, et alio modo sic concipere, ut applicabilis et unibilis sit. Unde D. Thomas, ip., q. xxxix, art. iv et v, monet in proprietatibus locutionum, et ad veritatem earum non solum considerari debere res significatas, sed etiam modum significandi, qui modus præcipue reuelat in abstracto, vel in concreto, per modum totius, vel partis; cum enim omne totum sit majus sua parte, non potest ex æquo pars et totum adequari et attribui. Unde D. Thomas, Opusc. LXIX, supra secundum text. Boëtii, inquit: « Circa quodcumque abstracte consideratum hoc habet veritatem quod non habet in se aliquid extraneum, quod scilicet sit præter essentiam suam, sicut humanitas, et albedo, et quæcumque hoc modo dicuntur. Cujus ratio est, quia humanitas significatur ut quo aliquid est homo, et albedo, quo ali-

quid est albus. Non est autem aliquid homo formaliter loquendo nisi per id, quod ad rationem hominis pertinet. Et similiter non est aliquid albus formaliter nisi per id, quod pertinet ad rationem albi. Et ideo hujusmodi abstracta nihil in se alienum habere possunt. Aliter autem se habet in iis, quæ significantur in concreto, nam homo significatur ut qui habet humanitatem, et albus, ut quod habet albedinem. Ex hoc autem quod homo habet humanitatem, vel albedinem, non prohibetur habere aliquid aliud, quod non pertinet ad rationem horum, nisi solum quod est oppositum his. Et ideo homo et albus possunt aliquid aliud habere quam humanitatem, vel albedinem. Et hæc est ratio quare albedo, vel humanitas significantur per modum partis, et non prædicantur de concretis, sicut nec sua pars de suo toto. » Ita D. Thomas.

Ex qua doctrina colliges quod abstractum respectu concreti abstrahit abstractione formali, non totali. Vocatur abstractio formalis, qua forma abstrahit a materia, actus a potentia, essentialis et proprium ab extraneo et alieno. Abstractio autem totalis est, qua superius abstrahit ab inferiori, et commune ab individuis, quia habet se ut totum respectu inferioris, includendo illa virtualiter et implicite: abstractum autem formale non se habet ut totum respectu concreti, sed ut pars et quasi forma et actus, respectu potentiae et subjecti.

Secundo sequitur quomodo verum sit illud, quod communiter dicitur, scilicet: Quod quando aliquid convenit alicui per se, oppositum ejus nec per accidens ei potest convenire, id est non potest in eodem subjecto reperiri, quia, ut inquit D. Thomas, subjectum habens aliquam formam non prohibetur habere aliquid aliud, nisi solum quod est oppositum

illi; ergo oppositum formæ non potest reperiri in ipso subjecto habente formam, quod est non posse illi convenire, nec per accidens, id est, per aliud et ratione subjecti.

Circa tertium: Quomodo tale prædicatum superius sit totum respectu inferioris, ejus explicatio sumitur ex D. Thoma, loco supra citato, et in cap. iii, de Ente et essent., et Cajetano, ibi explicante quomodo genus et habeat rationem partis, et rationem totius. Nam in prædicato generico (et idem est de specifico et differentiali) et continetur aliquid quod explicat, et aliquid quod implicat, seu includit, verbi gratia: animal exprimit naturam sensitivam, et corpus exprimit naturam corpoream, id est exprimit id quod actu constituit sensitivum et corporeum: includit vero omne illud a quo talis ratio sensitivi, vel corporei provenire potest, vel in quo inveniri potest, sive includat aliquid præter rationem sensitivi, sine non. Et quidem, quantum ad id quod exprimit, non est dubium quod genus, verbi gratia animal, solum partem naturæ dicit, et non totum; unde si nihil amplius includeret *ly animal*, quam id quod explicat, non posset prædicari de aliquo, in quo invenitur aliquid amplius quam ipsa ratio naturæ sensitivæ; sed quia significat omnem formam, a qua ratio animalis provenit, et in qua invenitur, sive a tali forma solum illa ratio proveniat, sive aliquid aliud, inde est quod animal in illo conceptu includit virtualiter quidquid habet rationem animalis, et homo quidquid habet rationem hominis, et id in quo inveniri potest.

Ex qua doctrina colligitur quod, ut aliquid sit genus et universale non debet significare suum significatum cum præcisione formali, sed solum cum præcisione totali, hoc est non debet ita significare ratio-

nem aliquam, seu formam quod excludat ab iis, quæ illi adjungi et concerni possunt, sed significat omne illud, in quo invenitur talis perfectio, etiam si ulteriorem aliam perfectionem involvat, licet illam non explicet. Atque ita significari per modum totius et partis non est idem quod esse partem, vel totum: nam etiam id quod est pars potest significari per modum totius respectu alterius partis, in qua includitur, sicut animalitas respectu humanitatis, quia de illa prædicatur; sed significari per modum totius consistit in hoc quod significetur aliquid respectu alterius ut includens illud. Significatur autem per modum partis, quando per modum exclusionis significat aliquid, licet in re conjungatur cum illo quod excludit; et quia in re non datur natura aliqua vel forma ita constituens aliquem gradum quod excludat ulteriorem perfectionem, vel gradum, sed ab eadem forma substantiali plures gradus proveniunt, ideo diximus supra, ex D. Thoma, non distingui gradus metaphysicos in eadem re, nisi per rationem.

Circa quartum: Multiplex est divisio et differentia prædicationis, quæ resultat ex diverso modo habendi identitatem et diversitatem rationis, in qua est totum fundamentum prædicationis, ut diximus ex D. Thoma. Et primo dividitur in directam et indirectam. Directa est quando id quod se habet per modum formæ tenet se ex parte prædicati; indirecta, quando e converso id quod se habet per modum subjecti ponitur ex parte prædicati. Ubi nomine subjecti et formæ non solum intelligimus id, quod physice se habet ut forma et materia, sed quod habet se quomodo cumque ut actuans et actuabile, vel superius et inferius; dicitur enim superius forma inferioris, non quia gra-

dius superior sit actualior in entitate et perfectione, sed quia contrahibilis, et omne quod contrahitur quasi recipitur in eo ad quod contrahitur. Si autem sint prædicata æqualia, ut homo et rationale, vel risibile, tunc id quod actuatur se habet ut forma, et quod actuatur, ut subjectum. Unde hæc est directa prædicatio: Homo est rationalis, homo est risibilis; indirecta vero: Rationale est homo.

Et si requiras: Quando prædicatur gradus superior individuatus, ut si dicas: Homo est hoc animal, an sit prædicatio directa? Respond. quod ut fiat prædicatio directa debet poni ex parte subjecti genus individuatum; ut si dicas: Hoc animal est homo, *hoc animal* demonstrat individuatum hominis, vel illud animal quod est in homine. Etenim hoc ipso quod gradus superior individuatur ex modo significandi individualiter, se habet ut rationem speciei, quia supponit pro animali, quod est individuatum hominis; ergo respicit hominem ut superius, et consequenter ut prædicatum formale, et ita hæc est directa: Hoc animal est homo, indirecta vero: Homo est hoc animal. Secus si dicas: Homo est quoddam animal, si *ly quoddam* non demonstret individuum, sed rationem genericam animalis ut vage contractam.

Prædicatio directa dividitur in essentialiter et accidentaliter. Essentialis est quando prædicatum est de intrinseca ratione subjecti; accidentaliter, quando est extra illam. Ubi oportet discernere identitatem extremorum, et connexionem. Identitas pertinet ad conjunctionem, seu convenientiam et adæquationem extremorum, quæ ad omnem prædicationem requiritur, connexio ad habitudinem, qua extrema ordinantur, vel essentialiter et intrinsece, vel accidentaliter et extrinsece.

ARTICULUS III.

Quomodo requirantur multa, ut aliquid dicatur universale vel commune.

Supponimus non esse idem quod aliquis terminus, vel res significata per illum, sit communis, et quod sit universalis, ut expresse docet D. Thomas, in 1 Sent. ad Annibaldum, distinct. xix, quæst. iv, artic. ii, ad 2, ubi inquit: « Universale non est idem quod commune: differunt enim, quia commune de se non determinat an id quod communicatur pluribus sit idem numero, vel non; sed universale hoc determinat, quia nunquam idem numero est in pluribus. » Similiter, 1 p., q. xxx, artic. iv, ad 3, dicit: « Quod in Deo non est particulare et universale, genus et species »; et tamen, quæstio. xiii, artic. ix, inter terminos communes numerat Deum. Et constat hoc in individuo vago, quod est terminus communis, ut *aliquis homo*, quod supponit non suppositione singulari, sed communi et determinata, et tamen non est universale, quia non potest distribui, et res ipsa significata non omnino præscindit a conditionibus individuantibus, sed significat naturam communem cum modo individuationis non perfecte singularisato, ratione cuius impeditur ne sit universale, licet sit commune. Unde dicit S. Thomas, quæst. ix, de Potent., art. ii, ad 1: « Quod sicut nomen quod significat naturam est commune et definibile, ita et nomen quod significat naturam cum tali modo existendi, sicut *ly aliquis homo*. »

Ad difficultatem ergo propositam respondeo: Quod, ut aliquid sit commune multis, non requiritur quod habeat multa individua in re existentia, vel possibilia; sed sufficit

Prædicatio disparata est illa quæ constat ex terminis disparate se habentibus, qui non habent habitudinem convenientiæ inter se. Et bene nota quod aliud est prædicatio disparata, vel identica; aliud propositio disparata, vel identica. Propositio enim respicit veritatem et falsitatem, prædicatio habitudinem terminorum. Et potest esse prædicatio disparata et propositio vera, et inter terminos identicos potest esse propositio falsa. Ut patet in negativis: Homo non est lapis, est propositio vera et prædicatio disparata, id est inter terminos disparatos. Et ista propositio: Homo non est homo, est falsa, sed prædicatio est identica, id est inter terminos identicos, licet negative. In propositionibus tamen affirmativis, si prædicatio est disparata, propositio semper est falsa, et si prædicatio est identica, propositio est vera.

Prædicatio identica alia est identica materialiter, alia formaliter. Formaliter identica est quando ex vi significationis terminorum idem significat unus ac alter, ut si dicatur: Homo est homo. Materialiter identica est quando significationes quidem sunt diversæ, sed realitas, seu entitas est eadem; ut cum dicitur: Actio est passio, album est substantia, vel corpus, quæ ex parte formæ significatæ est disparata, ex parte autem materiæ seu subjecti quod corpus seu substantia est, identica, si in eodem subjecto conveniant. Et similiter, quando duo accidentia prædicantur ratione convenientiæ in eodem subjecto, ut: Album est dulce, et unum attributum de alio in Deo, ut: Misericordia est iustitia, omnes istæ prædicationes sunt identicæ materialiter.

quod ex modo concipiendi concipiatur ut communicabile pluribus, et terminus sic significans illam naturam dicetur terminus communis. Et quidem quod non requiratur pluralitas individuorum actu existentium aperte docet D. Thomas, VII Met., lect XIII, exponens definitionem universalis traditam a Philosopho, quod « universale est quod pluribus natum est inesse. » Ubi notat ideo dici quod « pluribus inesse natum est, non quod pluribus inest, quia quaedam universalia sunt, quae non continent sub se nisi unum singulare, sicut sol et luna, sed hoc (inquit D. Thomas) non est quin ipsa natura speciei, quantum est de se, nata sit in pluribus esse, sed est aliquid aliud prohibens, sicut quod tota natura speciei comprehendatur in uno individuo. » Quae doctrina etiam deservit pro naturis in quibus pluralitas individuorum est impossibilis, ut de angelis communiter existimant Thomistae, et infra dicemus, in quaest. de specie.

Quod vero modus cognoscendi sufficiat ad constituendum aliquid ut commune, sumitur ex ipso D. Thoma, I part., quaest. XIII, art IX, ubi docet: « Quod si formas simplices cognoscere secundum quod in se sunt, neque re neque ratione apprehenderemus ut communes, seu ut communicabiles; quia vero apprehenduntur ad modum rerum compositarum et non adaequate ut in se ipsis, apprehenduntur ut communicabiles quantum est ex modo significandi et cognoscendi, licet in re communicabiles non sint. » Et hac ratione, lib. I Summul., cum multis cap. VII, diximus, quod terminus communis est ille, qui significat plura divisim, id est communicabiliter est in pluribus, vel ratione rei significatae, vel ex modo concipiendi. Et ita hoc nomen *Deus* est terminus communis ex modo si-

gnificandi. Quando enim in ipsis rebus datur multiplicatio plurium, cum similitudine in aliqua ratione communi, tunc accipitur aliquid ut commune ex parte rei significatae; quando tamen in re non datur multiplicatio, nec similitudo multorum, ex parte ipsius rei significatae directe et per se non datur fundamentum ad concipiendam naturam communem: indirecte tamen, quia non repugnat talem naturam concipi inadaequate et imperfecte, non apprehensa ratione singularitatis, sed solius naturae ad instar eorum, in quibus natura multiplicatur, ex tali modo concipiendi dicitur natura illa communis, et terminus illam significans communis.

An vero hoc solum sufficiat ut natura aliqua dicatur universalis tanquam genus vel species, praesertim universalitate praedicabili et logica? Ad hoc dicemus infra, in quaestione de specie, ubi hoc latius discutietur loquendo de angelis. Interim sufficit dicere quod, ut aliquid sit universale et praedicabile de pluribus, non sufficit quod concipiatur ut commune, semota singularitate quasi negative, sed requiritur quod ita abstrahat ab inferioribus, quod etiam possit contrahi ad illa per additionem differentiae inferioris ad superiorem naturam, quod non potest esse sine aliqua potentialitate eius quod concipitur ut contrahibile ad id quod concipitur ut contrahens. Quod ergo natura creata cum potentialitate apprehendatur, non est ei repugnans, sed maxime convenit, et consequenter non repugnat universalitas logica; divina autem natura non potest cum aliqua potentialitate concipi, etiamsi inadaequate eius perfectiones concipiantur, et ideo sine singularitate potest concipi ut communis, sed non ut contrahibilis et universalis.

Et si dicas: Quia etiam repugnat

actui puro concipi sine singularitate et ut commune multis, siquidem conceptus representans solam naturam, et non singularitatem, concipitur ut multiplicabilis ex modo significandi; ergo et contrahibilis, et in potentia ad singularitatem.

Respond. negand. anteced.: Quia ut natura divina concipiatur sine singularitate non requiritur quod concipiatur cum aliqua potentialitate, sed sufficit quod non adaequate concipiatur a nobis, sed solum ejus quidditas et non ipse modus, seu singularitas; sicut concipitur natura sine personis, et unum attributum sine alio, non quia concipitur ut in potentia ad illud, cum sit actu includens illud, non tamen actu exprimens illud. Ut autem concipiatur eadem natura ut contrahibilis et multiplicabilis ad plura singularia, requiritur quod concipiatur talis natura non solum ut non exprimens, sed etiam ut non includens singularitatem ipsam, seu ut existens in potentia ad illam, quod repugnat conceptui actus puri. Et licet concipiatur ut communis multis ex modo significandi, non tamen ut multiplicabilis per contractionem et additionem differentiae contrahentis; sed ita concipitur communis ad multa ex modo significandi, quod non explicat modum multiplicationis penes potentialitatem, eo quod ad hoc ut sit universalis requiritur indifferentia ad multa, quae contrahunt et addunt ad conceptum communem, additio autem supponit deesse id quod additur illi cui additur, et hoc potentialitatem dicit; ut autem non exprimat singularitatem, et sic maneat communis sufficit conceptus limitatus, non omnia representans.

Quod si instes: Ergo analogia non dicentur universalis, quia non possunt perfecte abstrahere a suis inferioribus, ita ut actu non includan-

tur in differentis, ut dicemus infra agentes de analogia.

Et confirm.: Quia iste terminus complexus *Petrus et Paulus* habet vim termini communis, sumpto ly et divisive, ut diximus in Summulis, et per modum universalis distribuentis, quia confundit terminum sequentem in propositione, ut cum dico: *Petrus et Paulus* est animal, et tamen non praescindit ab ipsis individuis; ergo hoc non requiritur ad rationem universalis.

Resp.: Quod analogia, si sint duorum conceptuum, habent se sicut aequivoce, quae universalis non sunt, quia carent unitate conceptus; si autem habeant unum conceptum, quia non perfecte abstrahunt ab inferioribus non sunt perfecte universalis, quia non habent perfectam unitatem, sed proportionalem; sed reducuntur ad universale: cum enim universale dividatur adaequate in quinquae praedicabilia, et analogum non sit genus, nec species, vel aliquid aliud praedicabile, non erit etiam per se universale. Et tamen non eo modo continent differentias inferiores in actu, sicut *Deus* singularitatem et attributa, quia in confuso et imperfecte, non in actu puro sicut *Deus* illas continet.

Ad confirm. dicitur: Quod ille terminus complexus habet vim termini communis respectu suarum partium, ex quibus componitur, quatenus illis divisive, seu cuilibet illorum applicat praedicatum, quod de ipso dicitur. Et sic, quia supponit pro quolibet illorum, dicitur habere rationem termini communis et universalis distributi, quasi in modo significandi; non tamen habet omnes condiciones termini universalis, et multo minus rei universaliter acceptae, quae per modum unius naturae abstrahit a pluribus, hanc enim naturam non significat ille terminus complexus, sed tamen suo modo

abstrahit a pluribus complexive, eo modo quo totum complexo significatum et in confuso abstrahit a partibus, ut determinate et incomplexive significatis.

Ultimo instabis: Quia repugnat quod Deus verus sit communis multis, etiam ex modo significandi: nam modus significandi, si est verus, debet conformari modo essendi; sed repugnat esse verum Deum, qui non sit unus et singularis; ergo repugnat ex modo significandi vero quod accipiatur ut communis.

Et confirm.: Quia Petrus nunquam potest concipi ut communis, eo quod essentialiter et intrinsece est singularis; sed Deus multo magis intrinsece est singularis quam Petrus; ergo magis illi repugnat concipi ut communis. Licet enim possit apprehendi in Deo unum attributum sine alio, non tamen cum opposito attributo; sicut licet possit considerari sine misericordia, non tamen cum crudelitate. Ergo licet possit considerari sine singularitate, non tamen cum communitate ad plura.

Respond.: Quod Deus verus, ut adequate cognitus et eo modo quo est in se, non potest concipi ut communis; cognitus autem inadeguate et ad instar rei compositae, ex modo cognoscendi concipitur ut communis, licet non ut in re communicabilis: modus autem significandi et cognoscendi conformatur quidem modo essendi quantum ad affirmationem et negationem, ut sit verus vel falsus; quantum ad modum autem representationis, non sequitur modum essendi, qui est in rebus, sed modum quo obicitur ipsi cognitioni. Unde si intellectus concipiens modo communi iudicaret Deum esse communem, falleretur; representando tamen et apprehendendo illum sine singularitate, ad instar rei communis, non fallitur. Unde dicit D.

Thomas, 1 p., quaest. XIII, art. IX, ad 2: « Quod nomina non sequuntur modum essendi qui est in rebus, sed modum essendi secundum quod in cognitione nostra est, et tamen secundum rei veritatem est incommunicabile illud nomen », quia videlicet in representando modus cognoscendi non semper conformatur modo essendi, nisi quamdiu concipitur rem ut est in se, in iudicando autem semper conformatur modo essendi, si vere iudicat. Et ita Deus representatur modo communi, sed non affirmatur esse communicabilis.

Ad confirm. respond.: Quod singularitas magis est essentialis Deo quam Petro ex parte ipsius rei cognita, non tamen ex parte modi significandi. Quia Petrus significat solam singularitatem naturae, unde ex vi talis nominis non potest concipi ut communis. Deus autem non significat directe singularitatem, sed naturam divinam, cui essentialiter convenit singularitas, sicut et alia attributa, a quibus tamen ratione inadeguate conceptus praescindit. Unde dicit D. Thomas, 1 p., quaest. XIII, art. IX, ad 2, quod « ly Deus est nomen appellativum, et non proprium. » Et art. VIII, dicit « quod est nomen naturae »; non ergo est nomen singularitatis, licet illa natura singularis sit in se. Neque hoc est apprehendere naturam cum opposito sibi, quia non attribuitur illi communitas, quae est oppositum singularitatis, sed ex modo cognoscendi sine singularitate representatur ad modum rei communis: non potest autem ex modo cognoscendi sequi in Deo crudelitas; sed, si apprehenditur in Deo, est quia attribuitur illi talis forma, quod semper est falsum.

ARTICULUS IV.

Quomodo verificentur praedicationes in concretis et abstractis substantialibus.

In praesenti tria sunt certa apud auctores. Primum est quod tam in concretis substantialibus, quam accidentalibus, concretum bene praedicatur de concreto, ut: Homo est animal, homo est albus. Secundum est quod abstracta non praedicantur vere de concretis, nec concreta de abstractis ex vi modi significandi, ut S. Thomas late docet, cap. III de Ente et Essentia, et sumitur ex 1 p., q. III, art. III; licet aliquando identice verificentur, ut in divinis est idem Deitas et Deus, Paternitas et Pater, et in transcendentibus idem est unitas et unum, entitas et ens; unde dicit D. Thomas, quaest. XXI de Veritate, art. IV, ad 4, quod formae generales non uno modo dicuntur; non enim dicitur ens solum id quod est, sed etiam id quo aliquid est; atque ita tam in abstracto, quam in concreto praedicatur ens, et formae transcendentes, tam de concretis, quam de abstractis. Tertium est quod in accidentibus praedicata superiora praedicantur de inferioribus in abstracto, ut: Albedo est color, est qualitas, etc.; quia in accidentibus abstracta significant totam essentiam et intrinsecam rationem, accidentia enim secundum se non sunt nisi formae. Unde dicit S. Thomas, cap. VII de Ente et Essent., quod accidentia concrefiva dicta non ponuntur in praedicatione sicut species vel genera, ut album vel musicum, nisi per reductionem; sed solum secundum quod abstracte significantur, ut albedo, musica. Et de eodem videri potest Opusc. XLII, c. XIX; et q. III, de Veritate, art. VII, ad 2.

Et fundamentum omnium istorum ex hoc tantum pendit quod praedicatio debet fieri secundum applicationem totius ad totum: cum enim unum affirmatur esse aliud, praedicatum non debet minus continere quam subjectum, vel e contra, quantum est ex modo significationis; et ideo quando utrumque est concretum, utrumque significatur ut totum, et ita recte identificantur per praedicationem. E contra vero abstractum respectu concreti se habet ut pars, quia abstrahit ab illo non sicut superior ab inferiori, sed sicut formale a materiali, et forma a subjecto; unde non potest inter abstractum et concretum fieri adequatio, quia omnis pars est minor toto, nisi forte sit transcendens, quia tunc imbibitur in omni toto et in omni parte, et ita non se habet ut pars respectu concreti. Solum in ista praedicatione excipitur quantitas de qua in abstracto praedicatur quantum, dicitur enim quantitas quanta, seu extensa. Quod ideo est quia quantitas etiam separata a subjecto habet partes, ut constat in Eucharistia; habens autem partes dicitur extensum et quantum, et sic de quantitate bene praedicatur quod est quanta. Ac denique, ex eodem fundamento constat quod abstracta accidentium recte praedicantur de similibus abstractis, quia accidentia abstracta dicunt totam rationem, quae in accidentibus invenitur, et sic per modum totius praedicantur.

Duo ergo solum supersunt dubia. Primum: An praedicatio abstracti de concreto, in substantialibus, sit vera secundum se, et solum ex defectu modi significandi sit falsa? Secundum: Utrum in abstractis substantialibus sit vera et formalis praedicatio superioris de inferiori, ut cum dicitur: Humanitas est animalitas.

Ad primum: Quidam existimant

prædicatum substantiale in abstracto vere prædicari de inferioribus, non tamen complete et adæquate, et sic quantum est ex se vere prædicari de inferioribus in concreto. Ita Martínez, disp. III in Porphy., quæst. I. Fundamentum est: Quia abstractum, licet significetur ut pars, re ipsa tamen est idem cum toto; sed veritas prædicationis solum habet pro objecto unitatem et identitatem a parte rei, quæ est in ipsis extremis; ergo ex vi terminorum talis prædicatio vera est. Cæterum non prædicatur complete et adæquate, quia tunc complete et adæquate est prædicatio cum prædicatum dicit, vel non excludit quidquid est in subjecto. Abstractum autem non dicit totum quod est in subjecto, cum significetur ut pars, concretum vero ut totum; ergo non complete prædicatur. Atque ita hæc prædicatio: Homo est humanitas, non verificatur (ut ipsi dicunt) pro substituto, id est pro ipso supposito, seu subjecto, quod est homo, sed pro constituto, id est pro ipsa natura, quæ identificatur cum homine.

Oppositum tamen deducitur ex D. Thoma, qui ad veritatem propositionum non solum requirit identitatem ex parte rei significatæ, sed etiam ex parte modi significandi, ut patet in I p., q. XXXIX, art. IV et V. Et expresse excludit hanc prædicationem humanitatis de homine, I p., q. III, art. III; et de Ente et essent., c. III, in fine; et Opusc. LXXIX, lect. II, semper eadem utens ratione, quia scilicet concretum, ut homo, includit in suo conceptu, seu non excludit aliquid quod non includit humanitas: dicit enim humanitas id præcise quo homo est homo, concretum autem, scilicet homo, dicit id quod habet humanitatem; non est autem inconueniens quod habens humanitatem habeat aliquid aliud quod humanitas non sit, ergo et ali-

quid de quo humanitas non prædicatur; et ideo non fundant veritatem, neque prædicationem ista extrema.

Sed dicunt S. Thomam solum negare prædicationem formalem et quasi completam, non fundamentalem et ex parte identitatis extremorum; hoc enim solum respicit iudicium verum. Sed contra urget ipsa ratio D. Thomæ, quia ad fundamentum veritatis requiritur identitas cum omni illo de quo aliquid prædicatur: nam si habeat identitatem cum aliquo et non cum alio, pro ea parte qua non habet, redditur inconueniens et incongrua prædicatio, et consequenter falsa, nam ad falsitatem, cum sit malum et defectus, sufficit ex una parte deficere. Et ideo S. Thomas dixit, I p., q. III citata, quod homo et humanitas non sunt omnino idem, atque adeo ex ea parte qua non sunt idem, prædicatio claudicat.

Et ut hoc amplius penetret, adverte quod fundamentum veritatis non est identitas prout solum invenitur in re quomodocumque, sed quod, etiam ut obijcitur intellectui, sub ea ratione obijciatur, qua identificantur extrema, non sub illa sub qua non identificantur; alioquin variatur appellatio et præcisio. Videmus enim quod animal et homo identificantur in re, et tamen animal dicitur genus, et homo non dicitur genus, quia hoc prædicatum non convenit illis quatenus identificantur, sed quatenus virtualiter præscinduntur, et sub præcissione obijciuntur intellectui. Et similiter dicimus quod Pater generat, et essentia divina non generat, licet identificentur Pater et essentia. Ita ergo, ut verificetur prædicatio humanitatis de homine non sufficit quod humanitas et homo identificentur quomodocumque, sed, quod obijciantur prædicationi ut identificata,

et non sub præcissione qua unum præscindit ab alio. Ut autem significatur nomine humanitatis in abstracto, obijcitur sub abstractione et præcissione ab homine in concreto, et ut pars illius, et non omnino idem cum omni eo quod includit concretum hominis; ergo non datur fundamentum ex parte rei ad veram prædicationem, sicut non datur fundamentum ut vere dicatur: Essentia generat, licet sit idem cum Patre, qui generat. Et sicut non potest ullo modo admitti quod essentia generat, explicando pro substituto seu supposito, sed non pro constituto, id est natura, licet in re suppositum essentia generet, quia ex modo significandi id non dicitur; ita non valet e contra quod humanitas est homo pro constituto, id est pro natura, licet non pro substituto, id est pro supposito, quia ex modo significandi homo non solum naturam significat.

Unde solvitur fundamentum contrarium. Licet enim humanitas et homo sint idem ex parte nature, præscindunt tamen et distinguuntur secundum modum significandi et concipiendi, et ideo non habent fundamentum ut prædicentur quatenus stant sub tali modo significandi, sicut de hac propositione: Essentia divina generat, dictum est.

Ad secundum dubium: Aliqui sentiunt illas prædicationes, in quibus abstractum substantiale de abstracto substantiali prædicatur, esse falsas; quia existimant abstractum non solum abstrahere a concreto, sed ab omni alia ratione, quæ non sit formaliter ipsa forma abstracta. Humanitas enim dicit præcise id quo homo est homo, unde non includit etiam implicite aliud quam quod explicat sub ista abstractione; et sic non continet aliud abstractum, de quo prædicetur, quia ubi est abstractio formalis nullo modo

includit id a quo abstrahit, sed facit quasi appellationem et reduplicationem formæ abstractæ.

Nihilominus resp. per distinctionem, quod formæ abstractæ possunt teneri vel specificative, vel reduplicative. Primo modo solum explicant naturam cum omni formali constitutivo sub abstractione tanquam sub modo essendi. Secundo modo explicant et reduplicant officium abstractionis formalis. Et primo modo potest una forma abstracta communis prædicari de aliqua minus communi, etiam in abstracto, ut dicendo: Humanitas est animalitas, vel in exemplo Philosophi, VII Met., lect. XII, apud D. Thomam: Quod scissio pedis est quædam pedalitas. Si vero sumatur secundo modo, non potest verificari prædicatio abstracti de abstracto. Ratio primæ partis est, quia istæ formæ in abstracto de aliquo prædicantur; hæc enim est vera: Ista animalitas est animalitas, hæc humanitas est humanitas; ergo etiam hæc erit vera: Humanitas est animalitas.

Anteced. constat: Quia Verbum divinum assumpsit aliquam humanitatem in singulari; ergo est verum dicere quod hæc humanitas Verbi est humanitas, et hæc animalitas quam assumpsit est animalitas.

Conseq. vero patet quia, si est verum dicere quædam animalitas est animalitas; ergo descendendo sub illa poterit ostendi aliqua animalitas, quæ est humanitas: nam una ex animalitatibus est humanitas, et alia equinitas. Ergo sicut aliqua animalitas est animalitas, ita et humanitas est animalitas, quia humanitas quædam animalitas est: animalitas enim, quæ est in homine, natura hominis est, et consequenter humanitas. Et idem dicimus de hac: Petreitas est quædam humanitas, dummodo nomine Petreitalis non suppositalitas intelligatur, sed sin-

gularitas humanitatis; suppositum enim a natura distinguitur.

Et confirm.: Quia humanitas, et quælibet forma abstracta, habet aliqua prædicata essentialia ex quibus constat: significat enim id, quo homo est homo; homo autem est homo per prædicata essentialia; ergo illa includit humanitas; ergo debent verificari de illa et prædicari de illa, siquidem illi conveniunt; alioquin darentur aliqua prædicata vere convenientia alicui, de quo prædicari non possent.

Secunda vero pars conclusionis constat manifeste, quia ubi intervenit appellatio et præcisio, quantumvis detur identitas in re, non sequitur prædicatio; sicut, licet animal et homo sint idem, tamen animal sub præcisione animalis est genus et non homo; et licet iustitia in Deo sit misericordia, tamen non est verum dicere quod attributum iustitiæ reduplicative est attributum misericordiae. Similiter ergo, licet humanitas sit animalitas, tamen ratio unius reduplicative non est ratio alterius: falsum est enim dicere quod ratio qua aliquid est homo est animalitas; alioquin ubicumque esset animalitas, esset homo. Et idem potest inveniri in abstractis accidentium, si cum hac præcisione abstrahant.

Et per hoc patet ad fundamentum oppositum, quod confirmat hanc secundam partem. Et quando dicitur quod forma abstracta neque implicite includit id a quo abstrahit. Respond.: Id verum esse; sed tamen forma abstracta solum abstrahit a suo concreto et materiali subjecto, non a suis prædicatis essentialibus, consideratis etiam in abstracto.

Et si instes: Hæc est bona consequentia: Humanitas est id quo homo est homo, et humanitas est animalitas, ergo animalitas est id quo homo est homo; consequens est fal-

sum, ergo aliqua ex præmissis non major, quia est definitio humanitatis, quæ solum dicit id quo homo est homo, ergo minor erit falsa.

Respond.: Variari appellationem, quia minor verificatur specificative solum et sine ulla appellatione, major autem verificatur sub appellatione et præcisione, non quidem ipsius definitionis, sed ipsius definiti. Quia quando dicitur: Id quo homo est homo, significatur humanitas sub conceptu et reduplicatione suæ præcisionis, id est sub ea ratione, qua præcise respicit suum constitutum formaliter: homo enim humanitate est homo, et humanitate non est animal, licet animal et homo sint idem. Et ita quando dicitur: Humanitas est quo homo est homo, facit hunc sensum: Ratio humanitatis, ut distinguitur ab animalitate est id quo homo est homo, id est ut respicit hominem sub formalitate constituentis illum in ratione hominis; sic licet includat animalitatem, non tamen sub illius ratione constituit.

Quod si adhuc objicias: Quia D. Thomas essentialia significatæ per modum partis, ut humanitas, negat quod conveniat ratio speciei, vel differentie, ut patet in iv cap. de Ente et Essent. Et universaliter docet non esse in genere quasi directe nisi quod habet naturam completam; et sic manus et alia partes non sunt in genere, ut patet in iii, dist. vi, quæst. i, art. i, ad. 1; constat autem quod humanitas et reliqua abstracta significantur ut partes. Ac denique expresse dicit quod humanitas neque est genus, nec species, in i, dist. xxiii, quæst. i, art. i, in corpore. Ergo falso dicimus quod prædicatur de aliquo, cum non sit universale.

Respond.: Sensum D. Thomæ, in primo loco, solum esse quod abstracta non habent rationem generis et

speciei respectu suorum concretorum, de quibus non prædicantur; non tamen negavit D. Thomas quod abstracta de aliis abstractis prædicari non possint, tanquam superius et inferius. Et licet hoc etiam modo possemus explicare alia duo loca, addimus tamen solum velle D. Thomam quod partes et reliqua entia incompleta non sunt directe in prædicamento; non tamen negat quod possint esse reductive. Et eodem modo humanitas in quantum significatur per modum partis non est genus vel species directe, sed reductive. Vel etiam in tertio loco sumit humanitatem sub reduplicatione et præcisione, sicut dictum est in secunda parte conclusionis; sic enim non est genus vel species, quod prædicetur, vel de quo prædicetur aliquid.

ARTICULUS V.

Quomodo verificentur prædicationes in concretis et abstractis accidentibus.

Plura quæ de accidentium concretorum definitione dicenda sunt, in quæst. vii, de genere, disputabimus. Nunc solum quid concreta ista et abstracta accidentium sint, et quomodo prædicentur, indicandum est.

In concretis ergo accidentium tria consideramus, scilicet subjectum quod recipit formam, et ab ea denominatur, quod aliqui vocant *substitutum*; formam quæ in subjecto recipitur, illudque afficit et denominat, et tandem compositum, seu conflatum illud tertium ex his resultans, quod aliqui vocant *constitutum*. V. g. in albo, possumus accipere ipsum pro subjecto quod denominatur, et pro conflato, seu composito ex subjecto et forma, ubi

etiam forma ipsa, quæ est albedo, includitur.

Aliqui ergo apprehendunt ista concreta accidentium longe diverso, aut inverso ordine a communi modo sentiendi. Communiter enim existimant auctores abstractum accidentium esse ipsam formam accidentalem, sumptam sine aliqua connotatione, vel significatione subjecti habentis illam. Concretum vero esse ipsum accidens, ut connotans subjectum habens illud. Similiter ex subjecto et accidenti non resultare unum ens per se, seu quidditatem unam, sed ens per accidens. Denique ipsum concretum accidentis, v. g. album, non significare directe ipsum aggregatum, seu constitutum ex subjecto et accidente, sed significare formaliter ipsamet formam, connotando in obliquo subjectum, quod habet illam. Contra quod auctores isti dicunt ipsam formam accidentalem proprie non esse id quod est abstractum respectu subjecti, v. g. quod albedo non est abstractum respectu habentis illam; sed in albedine illud esse abstractum, quod est ratio qua albedo est albedo, v. g. albedinitas, vel quid simile; et sic distinguunt concretum physicum et metaphysicum, et similiter abstractum; et physicum dicunt concernere subjectum in quo est forma, metaphysicum concernere formam et rationem formæ. Secundo censent accidens abstractum etiam præcise sumptum vere prædicari de concreto, quia identificatur cum illo, non tamen complete et adæquate, sicut art. præced. de abstractis substantialibus dictum est. Tertio concretum accidentis posse sumi pro constituto, vel pro substituto, Et quidem constitutum, quod est resultans ex forma et subjecto, dicunt prædicari de suis inferioribus quidditative, tanquam primum vel secundum

prædicabile; pro substituto autem, id est pro subjecto habente formam, prædicari de his quæ habent formam denominative, et ut quantum prædicabile. Constitutum autem non prædicari de subjectis quibus inhæret forma, quia sic prædicaretur totum de parte, cum illud constitutum resultat ex forma et subjecto. Et hoc constitutum dicunt esse definibile, quando definitur concretum accidentale, neque esse ens per accidens, sed per se, utpote unica definitione definibile. Et distinguunt inter aggregatum et compositum. Et aggregatum, inquit, est ens per accidens, quia non dicit aliud quam ipsas partes, scilicet subjectum et formam, aggregatas et conjunctas; compositum vero est illud quod resultat ex conjunctione partium.

Nihilominus, quod attinet ad rationem definibilem istorum concretorum, dicemus in quæst. VII, sequenti. Quod vero abstractum accidentium non possit vere prædicari de concreto, ex dictis in precedenti articulo manifeste constat; cum abstractum significetur per modum partis respectu sui concreti, quod habet rationem totius. De illa vero distinctione inter concretum physicum et metaphysicum non est multum curandum: nam revera constat formam accidentalem significari in abstracto respectu sui subjecti, ut loquitur D. Thomas, I-II, quæst. LIII, art. II et III; et in cap. VII, de Ente et Essent., circa finem; et Opuscul. XLII, cap. XIX; et VII Metaphys., lect. I. Et apud Auctores nihil est notius quam quod albedo dicatur abstractum respectu albi, quod est concretum, quia illud dicitur concretum quod significat formam connotando id quod habet illam, quod propriissime reperitur in subjecto physice recipiente albedinem, vel aliam formam accidentalem. Quod vero dicatur concretum meta-

physicum ipsa forma respectu rationis formæ, valde impropria locutio est. Licet enim forma accidentalis dici possit composita ex genere et differentia, quia ponitur in prædicamento, non tamen ipsa forma dicitur concretum, seu habens rationem formæ; siquidem id quod constituitur in genere, seu prædicamento accidentis ex genere et differentia forma quædam est accidentalis, non ergo est proprie concretum habens formam, vel rationem formæ, forma enim ut forma concretum non dicit, quod proprie appellatur ipsum habens talem formam.

Restat ergo ut videamus in præsentibus duo: Primum est. An illud constitutum, seu resultans ex subjecto physico et accidenti sit ens per accidens? Secundum: Quomodo prædicatio accidentis concreti verificetur respectu sui subjecti, quod denominat, et respectu sui constituti, de quo essentialiter prædicatur; hæc enim prædicatio est denominativa: Corpus est album, ista vero quidditativa: Album est coloratum, hoc album est album.

Et quantum ad primum, sententia D. Thomæ apertissima est: ex accidenti et subjecto physico in quo recipitur, non resultare aliquam quidditatem per se, sed ens per accidens, ut constat ex cap. VII, de Ente et Essent., circa principium: « Ex accidenti, inquit, et subjecto non fit unum per se, sed unum per accidens, et ideo ex eorum conjunctione non resultat essentia quædam, sicut ex conjunctione formæ cum materia. » Et idem expresse habet in Opuscul. II, quod est compendium Theologiæ, cap. CCXI. Sed, quod caput est, in VII Metaphys., lect. III, ponit S. Thomas ex Philosopho istammet quæstionem in terminis; inquit enim sic: « Sicut quoddam compositum est ignis ex

materia et forma substantiali, ita est quædam compositio ex substantiis et accidentibus, et ideo perscrutandum est, cum aliqua sit definitio substantiarum compositarum ex formis et materiis, si etiam eujuscumque istorum compositorum ex accidentibus et subjectis est ratio quod quid, id est si habent definitionem, quæ est ratio significans quod quid erat esse, et iterum si est in eis hoc ipsum quod quid, quod significat definitio, id est si habent aliquam quidditatem, sive aliquid quod potest respondere ad quid. Sicut hoc ipsum quod est album homo est quoddam compositum ex subjecto et accidente, utrum scilicet albo homini sit quod quid erat esse, in quantum hujusmodi. Et quia forte aliquis posset dicere quod album homo sunt duæ res et non una, ideo subiungit quod hoc ipsum, quod dico homo albus, habeat unum nomen, quod causa exempli sit vestis, et tunc quæstio erit de isto uno, scilicet de veste, utrum habeat quod quid est, ut possimus dicere quid est vestem esse. Tunc enim sicut hoc nomen homo significat aliquod compositum, scilicet animal rationale, ita et vestis significat aliquod compositum, scilicet hominem album. »

Ecce quæstionem a D. Thomæ propositam ex Aristotele, quæ inquit de constituto, seu composito ex subjecto et accidenti. Solvit autem eam difficultatem D. Thomas, ex verbis Philosophi, sic: « Dicit ergo primo quod hoc ipsum quod dico albus homo, sive vestis, quæ hoc ponitur significare, non est aliquid eorum, quæ dicuntur secundum se, imo est aliquid eorum, quæ dicuntur secundum accidens, hoc enim quod est homo albus est unum per accidens, non per se. » Quod ibi late prosequitur, ostendens quod illud compositum ex subjecto et accidente est

unum per accidens. Quare in D. Thomæ, perspicuum est non esse unum per se, sed per accidens, neque definibile unica definitione tanquam una quidditas. Loqui autem de constituto et non solum de aggregato, ut plures res, similiter de substituto, seu subjecto, manifestum est ex ipsis verbis, ubi loquitur de composito ex accidente et subjecto, non ut duæ res tantum, et hoc compositum dicit esse unum per accidens. De ipso autem subjecto, seu substituto subdit D. Thomas: « Hoc quod est album non habet quod quid erat esse, sed solum hoc de quo dicitur, scilicet homo, vel homo albus. » Igitur secundum D. Thomæ ipsum subjectum, seu substitutum, scilicet illud de quo dicitur, significat aliquid et habet quidditatem, non vero ipsum constitutum ex accidenti et subjecto.

Ratio autem hujus non est difficilis, quia illud constitutum ex accidente et subjecto constat ex rebus diversorum prædicamentorum, scilicet substantia et accidente: hæc autem non possunt convenire in unam quidditatem et definitionem, quia definitio et quidditas constant ex genere et differentia. Ubi autem sunt plura prædicamenta, sunt plura genera, prædicamentum enim est series generum et specierum; et diversa prædicamenta diversa genera et differentias habent, et consequenter diversas species, seu quidditates; ergo ex rebus diversorum prædicamentorum non componitur una quidditas et unum definibile, constans ex uno genere et differentia; ergo est per accidens. Plura vide inf., q. VII, art. III, quomodo accidentis in concreto definitur.

Quantum ad secundum, scilicet quomodo verificatur prædicatio accidentis in concreto, tota difficultas est in explicando quomodo possit habere identitatem cum eo de quo

prædicatur, sine qua prædicatio vera non datur. Ad hoc ergo:

RESPONDEO PRIMO: Verum esse quod constitutum, seu compositum ex subiecto et accidente non prædicatur de ipso subiecto, seu constituto, sed solum ipsum accidens in concreto. — Quod affirmat D. Thomas, vii Metaphysicorum, lect. iii, § *Excludit*, etc. Ubi inquit: « Non solum hoc quod est esse album non est quod quid est superficiæ, sed neque ipsum compositum ex utrisque, scilicet superficiæ et albedine, quod est esse superficiem albam, vel esse superficiæ albæ; quidditas enim, seu essentia superficiæ albæ non est quidditas, vel essentia superficiæ. Et si quaeratur quare? Responderi potest: quia hoc adest ei, id est quia cum dico superficiem albam, dicitur aliquid quod adheret superficiæ tanquam extrinsecum, et non tanquam intrans essentiam ejus. » Ubi rationem insinuat quare non possit prædicari de ipso subiecto ipsum constitutum: quia scilicet in constituto importatur aliquid quod non potest intrare quidditatem, nec identificari cum subiecto, scilicet accidens, quod a subiecto distinguitur. Ubi autem non est identitas prædicati cum subiecto, prædicatio non est vera, etiam si utrumque significetur in concreto.

SECUNDO RESPONDEO: Quod accidens in concreto, cum in recto importet formam, et in obliquo subiectum, potest prædicari de aliquo, vel quia habet identitatem cum illo ex parte formæ, vel quia habet identitatem ex parte subiecti connotati, et quando identificatio fit ratione formæ prædicatio est essentialis, ut si dicas: Album est coloratum, album est disgregativum visus. Quando vero identificatio fit ratione subiecti connotati, prædicatio est accidentalis et denominativa, ut si dicatur: Homo est albus, ly albus iden-

tificatur cum homine, ratione subiecti quod connotat, importat enim habens albedinem, habens autem albedinem identificatur cum homine. — Et hac ratione dicit D. Thomas, i part., quæst. xiii, art. xii, quod in qualibet propositione affirmativa vera oportet quod prædicatum et subiectum significant idem secundum rem aliquo modo, et aliquo modo diversum. Et hoc patet, tam in propositionibus essentialibus, quam accidentalibus; manifestum est enim quod homo et albus sunt idem subiecto et differunt ratione (id est essentia), alia est enim ratio hominis, alia ratio albi. Et vii Metaph., lect. v. Secundum quod in albo intelligitur homo, homo et homo albus sunt idem, et ratione hujus, inquit, quod prædicatur, seu dicitur unum de alio. Prædicatio ergo accidentalis est quidem totius de toto, sed fundatur in identitate, seu unitate subiecti, quod de materialiter et connotato importatur in accidenti concreto. Sic enim datur sufficiens identitas ad prædicationem accidentalem et denominativam, in qua non datur identitas secundum quidditatem seu rationem formæ, sed secundum denominationem et rationem subiecti.

At vero si de concreto accidentis prædicatur aliquid, quod habet connexionem et identitatem cum ipsa forma, tunc prædicatio erit essentialis; quia enim albedo essentialiter est color, ideo cum dico: Album est coloratum, essentialis prædicatio fit, quia fundatur in connexionem et identitate ipsius prædicati cum forma, nam etiam in ipsis accidentibus inveniuntur prædicata quidditativa, quidditativa autem quidditativum est ipsi formæ universali in abstracto, etiam debet esse quidditativum ipsi formæ in concreto. Quod si aliquando subiectum ponitur in definitione accidentis, non ponitur tanquam

prædicatum quidditativum intrinsecum, sed ut quid extrinsecum, ad quod dicitur habitudinem ipsum accidens. Et ideo vocatur definitio per additionem, ut dicitur vii Met., lect. iv, apud D. Thomam. De quo amplius dicemus q. vii, de Genere.

Solvuntur Argumenta.

PRIMO OBJICIES: Concreta accidentium ponuntur a Philosopho in prædicamentis; ergo non important aliquid ens per accidens, sed per se, siquidem ens per accidens, cum non sit unum, non ponitur per se in prædicamento, ut diximus; sed non potest poni in prædicamentis accidentium tale concretum pro substituto, sive subiecto, quia hoc est substantia affecta accidente, nec pro forma solum, quia sic esset abstractum; ergo pro tertio constituto ex accidente et subiecto. Primum antecedens constat ex Philosopho, v Met., c. iv: « Secundum se (inquit) dicuntur quæcumque significant figuras prædicationum. » Numerans autem istas figuras inquit: « Quod alia significant quantum, alia quale, alia ad aliquid etc. » Ergo secundum Philosophum compositum ex accidente et subiecto sumitur tanquam ens per se positum in prædicamento.

Resp.: Philosophum in illo textu sumere concretum ratione formæ, sicut ipse dicit, in cap. de substantia, quod « album solam qualitatem significat. » Unde alia numerat ibi in concreto, ut quantum, quale etc., alia in abstracto, ut facere, pati, ubi etc. Et in vii Metaph., tex. xvi, lect. iv, apud D. Thomam, eadem prædicamenta numerat in abstracto, dicens: « Quod ens, hoc quidem hoc aliquid, aliud vero quantitatem, aut qualitatem significat. » Et in iii Topic., cap. i, dicit: « Quod justum non ponitur in prædicamento, sed justitia »; et ita docet D. Thomas,

quod accidentia in abstracto ponuntur directe in prædicamento, Opusc. xlii, cap. xix; et cap. vii de Ente et essent., in fine. Non ergo constitutum ex subiecto et accidente ponitur in prædicamento, sed si concretum ponitur, est ratione formæ.

Secundo objicies: Forma accidentis et denominat aliquid et constituit; ergo ex illa et resultat aliquid denominatum et aliquid constitutum. Denominatum autem est ipsum subiectum, seu substitutum, hoc enim ab albedine denominatur album, sed non constituitur albedine, non enim est idem constitutio subiecti, verbi gratia hominis, et albi: id ergo quod denominatur non constituitur forma accidentis; ergo debet designari aliquid tertium, quod constituitur tali forma, et hoc erit album pro constituto. Qui discursus videtur elici ex Philosopho, v cap. Categoriarum, ubi inquit: « Quod eorum, quæ sunt in subiecto, nomen quidem de subiecto nihil prohibet prædicari, rationem vero impossibile est prædicari »; ergo subiectum denominatur, non constituitur accidente. Et similiter i Physic., cap. iii, inquit: « Quod si id, quod proprie est, scilicet substantia, idem etiam sit album, albi autem essentia non est, ut proprie sit »: ergo essentia albi aliud est a substantia quam denominat, scilicet illud constitutum, quod ex albedine et subiecto resultat.

Et confirm.: Quia illud vere et proprie prædicatur, quod non solum est unum cum subiecto, sed explicat omne quod est in subiecto; sed concretum accidentis sumptum pro constituto explicat tam subiectum, quam formam; ergo vere prædicatur de suo inferiori.

Respond.: Formam accidentis constituere quidem aliquid, sed non quod sit ens per se, seu quod quid, ut dicit Philosophus, sed quod sit ens per accidens, seu quale quid, ut

in vii Met., tex. xii, lect. iii, apud D. Thomam dicitur. Quare respectu subjecti cui inhaeret tribuit denominationem, non vero rationem ipsam, seu quidditatem; et ideo dicit Philosophus prædicari nomen (id est denominationem) non rationem (id est quidditatem) de subjecto. Constituit ergo cum subjecto non quidditatem, vel unum esse quod sit aliquid, sed esse quod sit aliquale, unde non sequitur quod constituat unum tertium per se, sed unum tertium, quod est quale quid, seu ens per accidens, ut dictum est.

Et ad textum Philosophi, ex i Physic., resp.: Sensum esse planum, quod album non est id quod vere est, id est quidditas ejus non est substantia, quæ vere est id quod est, sed essentia ejus est quale, quod est aliquale. Inde tamen non sequitur quod album sit tertium constitutum per se ex subjecto et albedine, sed sit ipsum subjectum ut aliquale, quod est ens per accidens.

Ad conf. resp.: Quod illud totum constitutum ex subjecto et accidente, cum sit ens per accidens, poterit prædicari de alio ente per accidens, de qua prædicatione hic non loquimur. Quod si aliquando fit prædicatione per se inter concreta accidentium, ut si dicas: Album est coloratum, perseitas illa attenditur ratione formæ, quæ prædicata quidditativa habet, non ratione tertii constituti.

Ultimo arguitur: Concreta accidentium recte definiuntur per res diversorum prædicamentorum; ut cum dicitur: album est corpus disgregans visum; talis enim definitio recte explicat suum definitum; ergo tale concretum est definibile; et ibi ponitur subjectum loco generis, et forma accidentis loco differentia, ut cum dicitur: Simus est nasus curvus. Vel ergo est ens per accidens,

vel per se: si ens per accidens, ergo illud est definibile unica definitione; si ens per se, ergo jam datur ens per se compositum ex rebus diversorum prædicamentorum, dummodo unum se habeat ut subjectum, aliud ut actus et forma. Imo ipsum accidens in abstracto etiam definitur per res diversorum prædicamentorum, scilicet per subjectum in obliquo et formam in recto; ut cum dicitur: Simitas est nasi curvitas, ut scæpe dicit D. Thomas, locis citatis ex vii Met.

Et confirm.: Quia ens per accidens est illud quod non potest unica generatione generari, sed pluribus; album autem, vel calidum, aut aliud accidens in concreto possunt unica generatione generari; ergo tale concretum non est ens per accidens. Conseq. est bona. Maj. autem et min. sunt expressæ Philosophi, vi Met., text. iv, lect. ii, apud D. Thomam. Solum ergo erit ens per accidens, quod est aggregatum plurium, sicut acervus lapidum.

Respond. ex D. Thoma, vii Met., lect. iv; et de Ente et Essent., cap. vii, in principio: Accidentia, quando definiuntur per subjectum, sive in abstracto, sive in concreto definiri per additionem, id est per aliquid quod additur extra conceptum essentia, scilicet per subjectum, quia ab illo dependent accidentia; sed talis definitio quæ includit res diversorum prædicamentorum non est per se una, id est explicativa unius quidditatis, sed est una per additionem, includens aliquid extra proprium genus. Et quando dicitur quod perfecte explicat suum definitum; respondet: Quod perfecte explicat per additionem, non per solam essentialem et quidditativam definitionem. Et ita ens per accidens erit definibile unica definitione per additionem, non unica simpliciter.

Vel secundo dicitur: Quod tale

concretum, si per se definitur, erit ratione solius formæ, et tunc subjectum secundum se et absolute non intrat definitionem, sed ut formatum ipsa forma accidentis secundum gradum genericum talis formæ ad ipsammet secundum gradum specificum. Et sic, cum dicitur: Album est corpus disgregativum, non intelligitur corpus absolute, sed ut coloratum, et sic explicat rationem generis; ponitur autem ly corpus ut substantans, non ut intrans quidditatem albi.

Et proportionaliter dicendum est, et applicanda utraque solutio definitioni accidentis in abstracto, quando in ejus definitione ponitur subjectum in obliquo. Quare ex rebus diversorum prædicamentorum non potest constare unica definitio quasi ex intrinsece componentibus, bene tamen ut extrinsece terminantibus, aut causantibus; sicut potentia et actus definiuntur per ordinem ad objectum, non tamen illud quod re-

sultat ex accidente et subjecto per se est definibile, ut dictum est.

Ad conf. resp.: Ens per accidens dici multipliciter, ut dicitur in v Metaphys., lect. ix, apud D. Thomam; et vi Metaphys., lect. ii: aliquando quidem per concursum accidentalem ex parte subjecti, seu causæ materialis et formalis, quia forma est accidens; aliquando per concursum per accidens ex parte agentis. Exemplum primi, ut homo albus; exemplum secundi, ut quod ædificator sit medicus. Quæ ergo sunt per accidens ex parte agentis non fiunt unica generatione, sed pluribus, quia plures formæ disparate supponuntur in agente, et de his ad litteram loquitur Philosophus; quæ vero sunt per accidens ex parte subjecti et formæ tantum, si sit una forma, poterit unica generatione fieri, sed accidentali et secundum quid, non simpliciter una, sicut cum fit album vel musicum unica generatione accidentali.